

Utunk a Kedves Házig

Sorsunk Maugli-sors

Lázár Péter biológia-testnevelés szakos nyírteleki tanárt bizalmatlanul vették körül a cigánytelepen 1994 nyarán, amikor megnézte, hol élnek leendő tanítványai. Egy asszony végül megkérdezte tőle: „Maga is cigány?” „Miért, nem látszik rajtam?” – kérdezett vissza.

Az első jó dolgot anyám tette velem azzal, hogy négyéves koromban a testvéreimmel együtt elvitt a nyíregyházi GYIVI-be, így kikerülhettem a rozsályi cigánytelepről. Azt mondta: „néhány napig itt lesztek, majd értetek jövök”. Természetesen nem jött értünk. A rokonság és a testvéreim most is a telepen élnek, ha lehet még rosszabbul, mint akkor.

Talán furcsa: az intézeti évek hozták azokat az élményeket, amelyek később segítettek az életben. Ha nem lettem volna intézetben, nem hiányzott volna például annyira, hogy szerezzenek, és később nem becsültem volna meg annyira ezt az érzést. Ha nem lettem volna intézetben, nem tudtam volna meg igazán, mit jelent állami gondozott gyerekeknek

lenni, s később pedagógusként nem tudtam volna átérezni a sorsukat. Ha nem lettem volna intézetben, nem kellett volna annyira és állandóan alkalmazkodni, és nem fejlődött volna ki a beleérző képességem.

A legnagyobb intézeti sérüléseket a hiányok okozzák. Ezek olyan apró dolgok, mint az esti anyai jóéjszakai puszi. De sérülést okoz a félelem, meg az

örök szorongás a sötétből, vagy a haláltól. És megsebeznek a visszatérő kínzó és szép álmok. Álmodban utazol egy vonaton, egyedül vagy, jön egy nagyon szép nő, aki azt mondja „én leszek az anyukád, menjünk haza”.

Anyám után a másik meghatározó ember az életemben Miklós bácsi volt. Szatmárcsekén tanított, onnan jött a berkeszi nevelőotthonba a feleségével, Edit néniel. Jól tanultam, jó képességű gyerekek számítottam az intézetben, és ezt ők észrevették. Úgy látták, többre vagyok képes, és a gimnáziumba irányítottak: „neked tanulnod kell, van esélyed, és később a munkád alapján fognak megítélni”.

A mai napig is bennem él az a szeretetet sugárzó képesség, és az a figyelem, ahogy Miklós bácsi meg tudott hallgatni. Bennem él és ez éltet.

Kisvárdára jártam gimnáziumba, kollégiumban laktam, de a szüneteket a berkeszi intézetben töltöttem. Nyaranta kőművesek mellett dolgoztam, hogy nekem is legyen pénzem,

és a nőnap virágot ne az osztálytársaim fizessék be helyettem.

Miklós bácsiék után a gitár a következő fontos tényező az életemben. Aki zenél, annak mindig vannak barátai. Az őszi almaszedési keresetemből még az intézetben vettem egy

lettem, eszköz volt, hogy a gyerekek felé megtaláljam az utat. A gitár, a zene „nagyhatalom” a tanításban.

A feleségemmel a főiskolás évek alatt találkoztam, ő már akkor végzett pedagógus volt. A legjobb pillanatban jött. Akkor,

amikor éppen nagyon kellett valaki, hogy megerősítsen, megtaláljon, fölfedezzen, megszeressen. Ösztönösen vonzódott a cigánysághoz, a cigány kultúrához, és még erről is többet tudott nálam. Ő segített megismerni olyan értékeket, például József Attilát, amelyek azóta életünk fontos részei lettek.

A főiskola után visszamentem a feleségemmel nevelőtanárnak oda, ahol felnőttem.

Az intézetben a gyerekekkel szerencsésen egymásra találtunk. Negyedik csoportot kaptam, húszan voltak. Igyekeztem mindent megadni nekik, ami

nekem hiányzott. Megtanítottam őket zenélni, megalakítottuk a *Széltoló* zenekart, ami igen sikeres lett itthon és külföldön. Közülük kerültek ki a nevelőotthoni tornászcsapat tagjai, akik kétszer is az országos

Miklós bácsiék úgy látták, többre vagyok képes

gitárt, és saját magam tanultam meg zenélni. A gitár aztán társ volt a bajban. Az intézetben színessé és elviselhetővé tette az életet, a gimnáziumban pedig segítette a beilleszkedést. Amikor pedig pedagógus

döntőben voltak, és ők szerepeltek a színjátzó csoportban is. Cigány irodalmi műveket, svéd gyerekvers-összeállításokat adtunk elő. Később megzenésítettem nekik a *Dzsungel* könyvében található verseket. Ezek a dzsungel-dalok lettek a mi igazi énekeink, hiszen egy állami gondozott cigánygyerek sorsa Maugli-sors.

Teltek az évek. A negyedikeseik elvégezték az általános iskolát. Sajnáltuk volna, ha azok az értékek, amelyeket öt év alatt a gyerekekbe tápláltunk, elvesznek, ezért úgy gondoltuk, milyen jó lenne egy olyan nagy család, amelyben továbbra is velünk lehetnek. Egy olyan új gyermekvédelmi modellről álmodtunk, ahol két pedagógus-szülővel tíz állami gondozott gyerek és három saját gyerek együtt él. Lét-

rehoztam egy alapítványt, összezenéltünk egy csomó pénzt, pályázatokat írtam, sikerült egy házat venni, és Nyírtelekre költöztünk.

A következő időszak sok jó és szép dolgot, de rengeteg gyötrődést is hozott. Ez a mi kísérletünk lehetett volna egy sajátos új modell is, de az állami gondozott gyerekeknek túl nagy volt a váltás: intézetből családba kerültek, nyolcadik után szakmunkásképzőbe jártak... Kaldának érezték az együttlés szabályait, szorítónak azt az életrendet, amit kialakítottunk, és szűknek a teret, ahol mindenkinek megvolt a maga helye és feladata. Az egyensúly megtartása, a feszültségek oldása rettenetesen nehéz egy olyan családban, ahol

egyszerre tíz negyvenketes lábú gyerek van, és mellettük még ott vannak a mi kicsinyeink. Ez az élet

**„A tanításban minden
tevékenység
kiindulópontjaként
arra az előzetes
tudásra építettem,
amit a gyerek
a családban tanult.”**

örök huszonnégy órás szolgálatot jelentett, és nem volt lehetőségünk a visszavonulásra. Mikor a gyerekeink tizenennyolc évesek lettek, kirepültek.

Amikor ők elmentek, nem volt munkám, légüres térbe kerültem. Ekkor hallottam, hogy a nyírteleki iskolában van egy üres állás. Jól van, akkor menjünk tanítani! Biológia-testnevelés szakos tanárra mindig szükség van. Jelenkezéseimkor azonban az igazgató sajnálkozva tárta szét a karját: nem tud a szakomnak megfelelő munkakörben alkalmazni. Viszont van itt egy korrekciós osztály, akikhez tanító kellene. Tizennégy hátrányos helyzetű, többségében túlkoros tanuló. Azoknak a gyerekeknek inkább gyógypedagógusra volna szükségük – mondtam –, én nem értek a tanítós módszertanhoz, még kevésbé a speciális fejlesztéshez. Az igazgatón lát-

A gyerekek a bizalmukba fogadtak

szott, hogy habozik, mondana is valamit, meg nem is. Aztán kimondta:

– Pedig nagyon bíztam magában, hogy elvállalja. Igazán nem tudom, mi lesz ezekkel a cigánygyerekekkel, hol találók hozzájuk megfelelő tanítót.

– Ja? – ocsúdтам fel kissé meglepetten. – Cigánygyerekekről van szó?

És elvállaltam a feladatot.

Ezzel életem új szakasza kezdődött el.

A rám bízott gyerekek többsége már másodszor próbálta elvégezni az első osztályt, de nem sok siker-

rel. Ugyanaz volt a probléma az iskolánkba járó cigány gyerekekkel, mint általában máshol is: rendszeresen elkéstek, a harmadik óra után egy részük, megelegelve a fejtágítást, hazament. Szinte mindennaposak voltak a balhé a cigány gyerekek és a többiek között. Néhányukat felmentették az iskolába járás alól túlkorosság, hiányzások, magatartási problémák vagy elhálás miatt. Alapvető gondot jelentett, hogy a gyerekek ápolatlanul, mosdatlanul, koszos ruhában jöttek az iskolába. A kellemetlen szag miatt

tanártársaim nem szívesen vállalták a helyettesítést ebben az osztályban.

Felvetődött bennem a gyanú: lehetséges, hogy nem csak az iskolának van baja a cigánygyerekekkel, hanem nekik az iskolával?

Amikor kimentem a telepre, környezettanulmányokat készítettem. Az itt élő hét család átlagban, fejenként havi 2800 forint jövedelemből, hihetetlenül rossz egészségügyi körülmények között tengődött. Két dolgot értettem meg ekkor. Az egyik, hogy az itt élők valami különleges élet-ösztön és túlélési technika birtokosai. A másik pedig az, hogy ilyen nyomorvert helyzetben a szülőknek nemigen lehet fontos az iskola, vagy hogy mosakodott-e a gyereke aznap.

Tudtam, a hagyományos módszerű tanítással nem tudom elérni, hogy a gyerekek rendszeresen és mindannyian járjanak iskolába. Az ő szabadságigényüket nem lehet egyik pillanatról a másikra csengetések közé és tanterembe szorítani.

Élve az igazgatónőtől kapott lehetőséggel, az első hetekben keveset voltunk az osztályteremben. Nagyokat mászkáltunk a közeli határban, magvakat, terméseket gyűjtöttünk, növényeket és állatokat figyeltünk meg, és közben mindenféle fontos, az élet-hez, az emberi kapcsola-

tokhoz fontos dologról beszélgettünk. Meglepett, hogy mennyi állatot és növényt ismernek, bár nem tudják a nevüket pontosan.

Teltek-múltak a hetek. A gyerekek a bizalmukba fogadtak, és én is megismerhettem őket a kötöttségek nélküli együttlétek alatt. A barangolások, beszélgetések során nyilván emelkedhetett a belső késztetésük az ismeretek szerzésére, mert egy esős napon egyikük megkérdezte:

– Tanár bácsi, mi nem fogunk tanulni, nekünk nem lesznek könyveink?

– Miért? Ti tanulni akartok?

– Igeen! – felelték kórusban.

Együtt meszeltünk, mázoltunk, lomtalanítottunk,

játékszobát alakítottunk, hogy olyan termünk legyen, ahol jó tanulni.

A tanításban minden tevékenység kiindulópontjaként arra az előzetes tudásra építettem, amit a gyerek a családban tanult. Ez a sajátos kultúra ott volt a gyerekek családrajaiban, „álom”-rajaiban, a hozott fényképeken, a cigány népmesékben, a ritmusban, a zenében, táncban és a saját történeteikben. Csak elő kellett hívni őket pedagógiai eszközökkel: meséléssel, gitározással, énekléssel, rajzolással, eljátszással, megformálással egyenként és közösen. A családból hozott előzetes tudáshoz könnyen lehetett kapcsolni új ismeretanyagot. Közös munkánk so-

rán egyértelművé vált számomra, hogy ezek a gyerekek nem az értelmi fogyatékosok miatt lettek „korrekciósok”, hanem azért, mert sajátos családi szocializációjuk folytán nem rendelkeztek azokkal a képességekkel, amit a magyar iskola az iskolaérettséghez megkíván.

A kiscsoportos munka mellett fontosnak tartottam az egyéni munkát, a személyre szóló feladatokat. Az egyéni feladatok megoldásában sokszor annyira elmélyedtek, hogy szinte erőszakkal kellett őket kitessekelni a szabad levegőre.

Ez valószínűleg azért lehetett, mert hirtelen zuhant rájuk a felismerés, hogy most már képesek tanulni, és meg is akarnak felelni

az iskolai normáknak. A tanulás belső szükségletté vált, mert egyszerre jelentett örömforrást és sikert.

Év végére tantárgyi tudásban is mérhető volt a fejlődés. Mindnyájan megfeleltünk matematikából, írásból, olvasásból az első osztályos csökkentett (korrekciós) követelményeknek, legtöbbször a „normál” tananyagban is a végén jártak már. A „korosabbak” pedig a második osztály követelményeivel is megbirkóztak. Bebizonyosodott, hogy a családi, társadalmi hátrányok behozhatók, ha esélyt és lehetőséget kapnak a gyerekek. A gyerekek és a tanár.

A szülők támogatását leginkább azokkal a „rejtett üzenetekkel” sikerült megnyernem, amelyeket a gyer-

mek naponta hazavittek. Nálam képzeletben mindig a szülő is ott ült a lurkó mögött, és ha a gyermeket megsimogattam, megmosdattam, megdicsértem, az szólt a szülőnek is. Ha azt mondtam, hogy: „holnap színházba megyünk, ugye mindenki szép lesz!”, akkor a gyerekek otthon nem azt mondták, hogy a tanár bácsi szerint piszkos a ruhám, és mosakodjak meg, hanem azt: „szép akarok lenni, mert a tanár bácsival színházba megyünk”.

És megmosakodott és felöltözött, és szép volt.

Szerencsés embernek tartom magam: olyanak, akiknek valószínűleg küldetése van. Hiszek abban, hogy dolgom van a világban, és ez mostanában kezd beigazolódni, miután a munkám

gyümölcse lassan beérik. A közös tanulás, a közös élet és siker ahhoz a felismeréshez vezetett, hogy még több idő, még intenzívebb együttlét kell ahhoz, hogy a képességeik, tehetségük valóban kibontakozhasson. Megszületett a kollégium, a *Kedves Ház* ötlete. És hol lehetett volna máshol a Kedves Ház, mint a mi otthonunkban, ahol már tíz állami gondozott gyermeket neveltünk. Hétfőtől péntekig ott élünk, ott tanulunk. S ha időm engedi, járom országot, mesélek az életünkről, a házunkról, hátha máshol is felépül. Mert sok-sok helyen szükség lenne rá.

(Lázár Péter vallomása, és az Új Pedagógiai Szemlében megjelent tanulmánya alapján lejegyezte Braun Anna.)

